

## BELGISCHE SENAAT

ZITTING 1994-1995

28 MAART 1995

**Ontwerp van wet betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag**

**VERSLAG**  
NAMENS DE COMMISSIE  
VOOR DE JUSTITIE  
UITGEBRACHT  
DOOR MEVR. VERHOEVEN  
EN DE HEER PATAER

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen :

1. Vaste leden : de heren Lallemand, voorzitter, Barzin, Borin, de dames Cahay-André, Delcourt-Pètre, de heren Foret, Goovaerts, Loones, Lozie, Mouton, Vaes, Van Belle, Vandenberghe, R. Van Rompaey, Weyts en mevr. Verhoeven en de heer Pataer, rapporteurs.

2. Plaatsvervangers : de heer Dighneef, mevr. Herzet, de heren Leroy, Martens, Péciaux, Seeuws en Stroobant.

3. Andere senator : de heer Buelens.

**R. A 16767**

*Zie :*

**Gedr. St. van de Senaat :**

**1270-1** (1994-1995): Ontwerp overgezonden door de Kamer van volksvertegenwoordigers.

## SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1994-1995

28 MARS 1995

**Projet de loi relative à l'exercice conjoint de l'autorité parentale**

**RAPPORT**  
FAIT AU NOM  
DE LA COMMISSION  
DE LA JUSTICE  
PAR MME VERHOEVEN  
ET M. PATAER

Ont participé aux travaux de la commission :

1. Membres effectifs : MM. Lallemand, président; Barzin, Borin, Mmes Cahay-André, Delcourt-Pètre, MM. Foret, Goovaerts, Loones, Lozie, Mouton, Vaes, Van Belle, Vandenberghe, R. Van Rompaey, Weyts et Mme Verhoeven et M. Pataer, rapporteurs.

2. Membres suppléants : M. Dighneef, Mme Herzet, MM. Leroy, Martens, Péciaux, Seeuws et Stroobant.

3. Autre sénateur : M. Buelens.

**R. A 16767**

*Voir :*

**Document du Sénat :**

**1270-1** (1994-1995): Projet transmis par la Chambre des représentants.

| INHOUD                                                                                     |      | SOMMAIRE                                                                           |       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|------|------------------------------------------------------------------------------------|-------|
|                                                                                            | Blz. |                                                                                    | Pages |
| I. Inleidende uiteenzetting van de Vice-Eerste minister en minister van Justitie . . . . . | 3    | I. Exposé introductif du Vice-Premier ministre et ministre de la Justice . . . . . | 3     |
| II. Algemene bespreking . . . . .                                                          | 4    | II. Discussion générale . . . . .                                                  | 4     |
| Antwoorden van de minister . . . . .                                                       | 9    | Réponses du ministre . . . . .                                                     | 9     |
| III. Artikelsgewijze bespreking . . . . .                                                  | 10   | III. Discussion des articles . . . . .                                             | 10    |
| Artikel 1 . . . . .                                                                        | 10   | Article 1 <sup>er</sup> . . . . .                                                  | 10    |
| Artikel 2 . . . . .                                                                        | 12   | Article 2 . . . . .                                                                | 12    |
| Artikel 3 . . . . .                                                                        | 12   | Article 3 . . . . .                                                                | 12    |
| Artikel 4 . . . . .                                                                        | 12   | Article 4 . . . . .                                                                | 12    |
| Artikel 5 . . . . .                                                                        | 13   | Article 5 . . . . .                                                                | 13    |
| Artikel 6 . . . . .                                                                        | 13   | Article 6 . . . . .                                                                | 13    |
| Artikel 7 . . . . .                                                                        | 13   | Article 7 . . . . .                                                                | 13    |
| Artikel 8 . . . . .                                                                        | 13   | Article 8 . . . . .                                                                | 13    |
| Artikel 9 . . . . .                                                                        | 14   | Article 9 . . . . .                                                                | 14    |
| Artikel 10 . . . . .                                                                       | 14   | Article 10 . . . . .                                                               | 14    |
| Artikel 11 . . . . .                                                                       | 16   | Article 11 . . . . .                                                               | 16    |
| Artikelen 12 tot 17 . . . . .                                                              | 17   | Articles 12 à 17 . . . . .                                                         | 17    |
| IV. Eindstemming . . . . .                                                                 | 17   | IV. Vote final . . . . .                                                           | 17    |

## I. INLEIDENDE UITEENZETTING VAN DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN JUSTITIE

Het wetsontwerp is in verschillende opzichten opmerkelijk:

I. Vooreerst was het wetsontwerp het resultaat van een intense samenwerking van de Subcommissie Justitie van de Kamer, opgericht naar aanleiding van het wetsvoorstel over de hervorming van de echtscheidingsprocedures.

Die subcommissie zocht buiten de politieke tegenstellingen om naar een oplossing voor wat in het dagelijkse leven het co-ouderschap wordt genoemd.

Tijdens de voorbereiding van dit wetsontwerp werden verscheidene specialisten, professoren en practici gehoord.

II. — Het wetsontwerp is vooral belangrijk omdat het een juridisch stelsel creëert dat beter is aangepast aan onze huidige maatschappij. De rode draad van dat stelsel is het belang van het kind.

— Het beginsel van het wederzijdse respect van ouders en kinderen wordt bekrachtigd.

Het wetsontwerp voert het beginsel in van de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag:

- ongeacht of de ouders gehuwd zijn of niet;
- ongeacht of de ouders samenwonen of niet.

Het gaat zowel om de persoon als om de goederen van het kind. De huidige regel wordt dus omgekeerd: enkel bij gebrek aan overeenstemming over de belangrijke beslissingen met betrekking tot bijvoorbeeld de gezondheid (chirurgische ingreep) of de filosofische oriëntatie kan de rechter de exclusieve uitoefening van het gezag toekennen aan één van beide ouders.

Hij kan overigens de nadere regels vastleggen volgens welke diegene die het gezag niet uitoefent persoonlijke relaties met het kind behoudt.

— De gelegenheid wordt te baat genomen om de relatieproblemen van de grootouders met hun kleinkinderen te regelen. Er wordt duidelijk op gewezen dat zij het recht hebben om persoonlijke relaties te onderhouden met hun kleinkinderen.

— De situatie voor derden is iets anders. De derde persoon moet een bijzondere band van affectie met het kind bewijzen om persoonlijk contact te kunnen hebben met het kind.

Enkel bij gebrek aan overeenstemming oordeelt de jeugdrechtbank, en dat enkel in het belang van het kind, op verzoek van de partijen of van de procureur des Konings.

## I. EXPOSÉ INTRODUCTIF DU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DE LA JUSTICE

Ce projet de loi est remarquable à plusieurs égards :

I. Tout d'abord, ce projet de loi est le résultat d'une collaboration intense de la sous-commission de la Justice de la Chambre, créée à l'occasion de la proposition de loi sur la réforme des procédures en divorce.

Cette sous-commission avait cherché, par-delà les clivages politiques, une solution pour ce que l'on appelle dans la vie quotidienne la coparenté.

Lors de la préparation de ce projet de loi, plusieurs spécialistes, professeurs et praticiens ont été entendus.

II. — Le projet de loi est surtout important parce qu'il instaure un régime juridique plus adapté à notre société actuelle. Le fil rouge de ce régime est l'intérêt de l'enfant.

— On consacre le principe du respect mutuel des parents et enfants.

Le projet de loi instaure le principe de l'exercice conjoint de l'autorité parentale :

- que les parents soient mariés ou non;
- que les parents vivent ensemble ou non.

Il s'agit aussi bien de la personne que des biens de l'enfant. La règle actuelle est donc renversée : ce n'est qu'à défaut d'accord sur les décisions importantes concernant par exemple la santé (intervention chirurgicale) ou l'orientation philosophique, que le juge peut confier l'exercice exclusif de l'autorité à l'un des deux parents.

Il peut d'ailleurs également fixer les modalités selon lesquelles celui qui n'exerce pas l'autorité maintient des relations personnelles avec l'enfant.

— L'occasion est également saisie de régler les problèmes des relations des grands-parents avec leurs petits-enfants. Il est clairement indiqué qu'ils ont le droit d'entretenir des relations personnelles avec leurs petits-enfants.

— La situation est un peu différente pour les tierces personnes. La tierce personne doit prouver un lien d'affection particulier avec l'enfant pour pouvoir avoir des contacts personnels avec lui.

Ce n'est qu'en cas de désaccord que le tribunal de la jeunesse tranche, et ceci uniquement dans l'intérêt de l'enfant, à la demande des parties ou du procureur du Roi.

— Dankzij het wetsontwerp zal de — vaak als onbedachtzaam ervaren — terminologie van het « hoederecht » en het daarmee verbonden « bezoeksrecht » verdwijnen.

Deze wordt terecht door de ouders in kwestie en door de rechtsleer als verouderd beschouwd.

## II. ALGEMENE BESPREKING

Een lid dicht het ontwerp een idealistische inslag toe. Vertrekkende vanuit het geloof dat de ouders hun twistpunten zullen bijleggen in het belang van het kind, gaat het voorbij aan de harde realiteit. Het belang van het kind is maar al te vaak pasmunt in de betwisting tussen de twee ouders.

Al kan spreker zich in die idealistische benadering terugvinden, toch vreest hij dat men zeer frequent een toevlucht tot de jeugdrechtbank zal nemen. Uiteindelijk zal de rechter waken over het belang van het kind, zoals hij dat ook vandaag reeds doet. In die zin brengt de ontworpen regeling niets nieuws bij, behalve dat de wet voortaan de inhoud van het co-ouderschap vastlegt. Wie werkelijk tot een overeenkomst wenst te komen, heeft daartoe deze wet niet nodig. Voor die ouders heeft de huidige regeling, waarbij het hoederecht en het bezoeksrecht wordt verdeeld, slechts een formele betekenis.

Het is bovendien geen sinecure het belang van het kind te bepalen. Is het wel in het belang van het kind om afwisselend bij de ene en de andere ouder te verblijven? Zo dreigt het immers te pendelen tussen twee verschillende leefwijzen en milieus. Anderzijds heeft ook de klassieke hoede/bezoekregeling haar onmiskenbare nadelen: er zijn de talloze betwistingen over de uurregeling, over de zeer concrete opvoedingsmethodes, enz. Men mag echter niet vooropstellen dat iedere overeenkomst tussen de ouders meteen ook het belang van het kind dient.

Een lid deelt de bezorgdheid van de vorige spreker. In theorie oogt het ontwerp wel mooi, maar in de praktijk zal de uitschakeling van de hoede/bezoekregeling meerdere problemen opleveren. Met name de verdeling van de bezoeken is niet eenvoudig.

In de huidige context vormt het bezoeksrecht een toezicht op de ouder die het hoederecht uitoefent. Anderzijds dwingt deze regeling de ouder die het bezoeksrecht heeft, tot het opnemen van zijn verantwoordelijkheid op financieel en materieel vlak. Het model van het co-ouderschap biedt deze ouder een verruimde mogelijkheid zich aan zijn plichten te onttrekken.

Een ander lid waardeert in de voorgestelde regeling vooral de aandacht voor het belang van het kind. De co-ouderovereenkomst maakt het mogelijk dat het kind met beide ouders een sterke band behoudt en zet

— Grâce à ce projet de loi, on ne retrouvera plus la terminologie — souvent ressentie comme maladroite — de « droit de garde » et son corollaire « droit de visite ».

À raison, ceci est considéré par les parents en question et par la doctrine comme désuet.

## II. DISCUSSION GÉNÉRALE

Un membre attribue au projet une intention idéaliste. Partant de l'idée que les parents enterreront leurs disputes dans l'intérêt de l'enfant, il ignore la dure réalité. Trop souvent l'intérêt de l'enfant est une monnaie d'échange dans les disputes entre parents.

Si l'intervenant peut s'inscrire dans cette approche idéaliste, il n'en craint pas moins un recours fréquent au tribunal de la jeunesse. C'est en dernier ressort le juge qui devra veiller aux intérêts de l'enfant, ce qui est d'ailleurs déjà le cas aujourd'hui. Dans ce sens, la réglementation prévue n'apporte rien de nouveau, sauf que la loi précise à présent en quoi consiste l'exercice conjoint de l'autorité parentale. Ceux qui veulent vraiment un accord n'ont pas besoin de cette loi. À l'égard de ces parents, le régime actuel qui partage le droit de garde et de visite n'a qu'une valeur purement formelle.

En outre, définir ce qu'il faut entendre par l'intérêt de l'enfant est loin d'être une sinécure. Est-ce vraiment l'intérêt de l'enfant que d'alterner les séjours chez les parents respectifs? Il risque en effet de faire la navette entre plusieurs cadres de vie, plusieurs milieux différents. D'autre part, le régime traditionnel de garde et de visite avait aussi ses inconvénients incontestables: il y a les innombrables contestations sur les horaires, les méthodes concrètes d'éducation; etc. On ne peut certes affirmer que tout accord servirait d'office l'intérêt de l'enfant.

Un membre partage la préoccupation du préopinant. Théoriquement, voici un texte positif, mais dans la pratique, l'abrogation du régime des gardes et des visites soulèvera des problèmes. Il y a notamment le partage des heures de visite qui n'est pas simple.

Dans le contexte actuel, le droit de visite constitue une surveillance de la personne qui exerce le droit de garde. D'autre part, ce régime contraint le parent qui a le droit de garde à assumer ses responsabilités sur le plan matériel et financier. Le modèle de la co-parenté offre une latitude plus grande au parent qui voudrait se soustraire à ses obligations.

Ce qu'un membre apprécie dans le régime proposé, c'est l'accent mis sur l'intérêt de l'enfant. La convention de co-parenté permet à l'enfant d'entretenir un lien fort avec les deux parents tout en incitant les

de ouders ertoe aan hun verantwoordelijkheid in de opvoeding op te nemen. De hoede/bezoekregeling hypothekeert zulks juist. Het ontwerp kiest voor een formule die misschien idealistisch is, maar in ieder geval een kans verdient.

Een lid is van oordeel dat de niet-klassiek samengestelde gezinnen weliswaar heel wat moeilijkheden moeten overwinnen, maar zeker niet per definitie probleemgezinnen zijn.

Concreet vraag hij zich af of de co-ouderregeling gevolgen heeft inzake sociale zekerheid en fiscaliteit. In een gezin met vier kinderen kan men bijvoorbeeld overeenkomen aan iedere ouder de materiële bewaaring van twee kinderen toe te kennen. Wordt dit, in functie van de gezinsbijslag, als één gezin met vier kinderen of twee gezinnen met elk twee kinderen beschouwd? Het bedrag van de vergoeding zal in de tweede optie heel wat lager liggen. Ook de fiscale implicaties zijn niet te onderschatten.

Een lid steunt het wetgevend initiatief. Het komt ongetwijfeld tegemoet aan een grote sociale nood: er worden min of meer 22 000 procedures per jaar ingeleid.

Hij verzet zich er tegen dit ontwerp als idealistisch af te wimpelen. De wet heeft ook een pedagogische functie en kan bijdragen tot de bewustwording van ouders en rechters. Naar de toekomst toe biedt deze wet een reële basis voor het co-ouderschap.

In de huidige praktijk lijkt vooral het bezoekrecht tal van problemen op te leveren. Het zou nuttig zijn na te gaan welke beroepsmogelijkheden terzake openstaan en welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd om dit probleem het hoofd te bieden. Hier ligt wellicht een rol voor de organisaties die zich toeleggen op de bemiddeling tussen ouders. Dit is evenwel niet voldoende. Kan de rechter de ouders aanmanen de overeenkomst na te leven?

De actuele praktijk kenmerkt zich ook door een uitgesproken voorkeur voor de moeder als ouder aan wie het hoederecht wordt toegekend. Niettemin kunnen gescheiden vaders, zeker in de jongere generaties, ten minste even goed alleen voor hun kinderen zorgen als gescheiden moeders. De rechters zouden meer oog moeten krijgen voor de bekwaamheden van de vaders en niet op grond van oppervlakkige aanwijzingen het kind aan de moeder mogen toevertrouwen. Trouwens, het traditionele rollenpatroon maakt ook niet langer opgeld, nu meer en meer vrouwen een beroepsleven hebben. Door systematisch aan vrouwen het hoederecht toe te kennen, wekt men bij de vaders een gevoel van frustratie op dat zeker het kind niet ten goede komt. Zij uiteten dit ofwel door hun bezoekrecht volledig te verwaarlozen, ofwel door het met een overdreven stiptheid te laten gelden. Dit bemoeilijkt de verhouding tussen moeder en vader en

parents à assumer leurs responsabilités éducatives. Et c'est tout cela qui risque d'être compromis dans le régime de la garde et des visites. Le projet opte pour une formule qui est peut-être idéaliste, mais qui mérite qu'on lui donne une chance.

Un membre estime que les ménages à composition non traditionnelle doivent certes vaincre bon nombre de problèmes, mais que l'on aurait tort de les considérer systématiquement comme des familles à problèmes.

Concrètement il se demande si la coparenté a des effets au niveau de la sécurité sociale et de la fiscalité. Dans un ménage à quatre enfants, on pourrait convenir, par exemple, de confier à chaque parent la garde matérielle de deux enfants. S'agit-il, en termes d'allocations familiales, d'une famille à quatre enfants, ou de deux familles ayant chacune deux enfants à charge? Le montant des allocations sera bien inférieur si la deuxième formule est retenue. Il ne faut pas sousestimer non plus les implications fiscales.

Un membre soutient l'initiative législative qui répond incontestablement à une grande détresse sociale: annuellement l'on enregistre quelque 22 000 procédures.

Il s'inscrit en faux contre la présentation de ce projet comme une entreprise idéaliste. La loi a aussi une fonction pédagogique et peut contribuer à conscientiser les parents et les juges. Pour l'avenir, la présente loi jette les bases d'une coparenté responsable.

Dans la pratique, il s'avère que c'est surtout le droit de visite qui génère des difficultés. Il serait utile de vérifier quels sont les recours possibles et quelles recommandations pourraient être formulées pour faire face à ce problème. Il y a là, sans doute, un rôle pour les organisations qui se consacrent à la conciliation entre les parents. Mais cela ne suffit pas. Le juge peut-il enjoindre aux parents de se conformer à la convention?

La pratique actuelle se caractérise par une préférence marquée pour la mère comme titulaire du droit de garde. Les pères séparés cependant, et surtout dans la jeune génération, sont aussi capables de prendre seuls en charge leurs enfants que les mères séparées. Les juges devraient être plus attentifs aux capacités des pères et ne pas confier les enfants à la mère sur la base d'indices superficiels. D'ailleurs, les rôles traditionnels ont perdu de leur pertinence maintenant que les femmes sont plus nombreuses à s'engager dans la vie active. En confiant systématiquement le droit de garde aux femmes, on provoque chez de nombreux pères des sentiments de frustration qui sont tout sauf à l'avantage des enfants. Ces sentiments, ils vont les manifester soit en négligeant leur droit de visite, soit en l'exerçant de manière tâtonnante. Cela complique les relations entre la mère et le père et obère la situation de l'enfant. C'est dans

bezwaart zo ook de toestand van het kind. In zijn belang wordt de materiële bewaring beter op gelijke wijze tussen moeder en vader verdeeld. Dit biedt het kind ook meer kansen een goede relatie met zijn beide ouders te behouden.

Hierop sluit ook de vermindering van de arbeidsduur aan. Er komt meer tijd voor de opvoeding van de kinderen en bijgevolg ook een geschikter klimaat om de opvoedingstaak gelijkkelijk over de ouders te verdelen.

Naar het oordeel van de spreker druist artikel 8 van het wetsontwerp in tegen de geest van de wet. Volgens dit artikel kan de rechter, bij gebreke van overeenstemming tussen de ouders, de uitoefening van het ouderlijk gezag uitsluitend opdragen aan één van beide ouders. De tekst zou beter voorschrijven dat de rechter bij gebreke van overeenstemming tussen de ouders, het altemerend bewaringsrecht kan opleggen. Dit zou nogmaals illustreren dat de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag het wezenlijke streefdoel van deze wet is. De huidige tekst van het voorgestelde artikel 8 leidt de bevoegde rechter te snel naar een oplossing waarbij één ouder de opvoeding op zich neemt.

Het lid wenst tevens te weten welke daden de ouders kunnen stellen in het kader van het beheer en het genot van de goederen van hun kinderen (art. 13). Die vraag wint aan belang, gelet op de tendens dat alsmat meer grootouders in een testament hun kleinkinderen als erfgenaam aanwijzen. Vele kinderen beschikken zo, reeds op zeer jonge leeftijd, over belangrijke goederen.

Ten slotte dringt spreker erop aan dat de jeugdrechtbank ook op verzoek van het kind beschikkingen met betrekking tot het ouderlijk gezag kan opleggen of wijzigen (artikel 15). Er kunnen zich immers ingrijpende wijzigingen voordoen op professioneel of familiaal vlak waardoor de bestaande regeling wordt aangetast. Momenteel heeft het kind geen rechtstreekse toegang tot de rechter om een wijziging van die regeling te vragen (1). Men kan in de wettekst wel opnemen dat de procureur des Konings namens het kind een aanpassing vraagt. De procureur treedt echter op vanuit een eigen logica, zodat het wellicht beter is het kind zelf dit recht toe te kennen.

Een lid herinnert eraan dat dit wetsontwerp beantwoordt aan een vraag van betrokken ouders en verenigingen die zich inlaten met de bemiddeling tussen ouders. Het ontwerp heeft de volle steun van haar fractie.

Men kan zich inderdaad afvragen of het coouderschap de huidige moeilijkheden inzake het bezoekrecht zal oplossen; de twisten op vrijdagavond

l'intérêt de ce dernier qu'il vaut mieux répartir de manière égale la garde matérielle entre la mère et le père, solution qui permettra également à l'enfant de garder une bonne relation avec ses deux parents.

Dans le même contexte, il y a aussi la réduction de la durée du temps de travail. Il y a plus de temps pour l'éducation des enfants et, partant, un climat plus favorable pour un partage égal entre les parents de la mission d'éducation.

Selon l'intervenant, l'article 8 du projet est contraire à l'esprit de la loi. Aux termes de cet article, le juge, à défaut d'accord entre les parents, peut confier l'exercice exclusif de l'autorité parentale à l'un des père et mère. Il eût mieux valu prévoir qu'à défaut d'accord entre les père et mère, le juge pourrait prononcer la garde alternée. Cela constituerait une nouvelle illustration de ce que l'exercice conjoint de l'autorité parentale est l'objectif fondamental poursuivi par le projet. Le texte actuel de l'article 8 en projet conduit trop vite le juge à une issue où l'un seul des parents assumera l'éducation.

Le membre désire également savoir quels sont les actes que les parents peuvent accomplir dans le cadre de la jouissance et de l'administration des biens de leurs enfants (art. 13). La question se pose d'autant plus que les grand-parents désignent de plus en plus fréquemment leurs petits-enfants comme héritiers. C'est ainsi que de nombreux enfants disposent, à un âge très jeune, d'un patrimoine considérable.

L'intervenant insiste enfin pour que le tribunal puisse ordonner des dispositions relatives à l'autorité parentale, ou les modifier (art. 15). Il peut, en effet, survenir des modifications importantes sur le plan professionnel ou familial susceptibles de remettre en cause le régime applicable. À l'heure actuelle, l'enfant n'a pas un accès direct au juge et il ne peut dès lors demander une modification de ce régime(1). La loi peut bien prévoir que le procureur du Roi demande une modification au nom de l'enfant, mais celui-ci agira selon sa logique propre, et il vaut sans doute mieux reconnaître directement ce droit à l'enfant.

Un membre rappelle que le projet de loi entend répondre à une demande manifestée par des parents concernés et par des associations actives dans la médiation entre parents. Le projet bénéficie du soutien sans réserve de son groupe.

On peut en effet se demander si la coparenté résoudra les difficultés en matière de droit de visite: les disputes du vendredi soir et du lundi matin, la nourri-

(1) Zie eveneens *infra*, de bespreking van artikel 10.

(1) Voir aussi plus loin, la discussion de l'article 10.

en maandagochtend, de voeding van het kind, het wasgoed, enz. Het betreft misschien kleine knelpunten, maar het kind staat steeds centraal in het dispuut en ondergaat het.

Naast het materiële aspect heeft de problematiek ongetwijfeld ook een financiële kant. Men denke maar aan de opmerkingen inzake sociale zekerheid en fiscaliteit. Bovenal moet worden vermeden dat het kind de inzet en de speelbal van een debat wordt waarbij de ouders strijden om zijn affectie of de financiële voordelen waarop het recht geeft.

Soms wordt het kind ook gebruikt om de andere ouder te kwetsen. Misschien is dat een kwestie van mentaliteit die met een wet niet kan worden verholpen. Anderzijds kan een regeling waarin de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag wordt uitgewerkt, ter zake toch een milderende invloed hebben doordat het kind aanvoelt dat beide ouders gezag over hem uitoefenen. De wet zal de zeden niet veranderen, maar kan toch een signaal zijn.

Een lid beaamt dat de wet niet bij machte zal zijn de beschadigde verhouding tussen de ouders volledig te herstellen, maar minstens als richtingaanwijzer kan fungeren.

Een ander lid typeert het ontwerp als de vrucht van een goed begrepen signaal vanuit de samenleving, geformuleerd door diverse belangengroepen.

Al is het goed dat de wet het beginsel van de blijvende gezamenlijke ouderlijke verantwoordelijkheid plechtig afkondigt, dit mag in de praktijk geen overdreven verwachtingen opwekken.

Spreker vraagt zich voorts af of men inderdaad moet betreuren dat de rechtspraak een voorkeur voor de moeder toont bij het toekennen van het hoederecht. Volgens sommigen miskent de rechtspraak een sociologische evolutie en het wetsontwerp corrigeert dit met een signaal dat ook de vader het ouderlijk gezag naar behoren alleen kan uitoefenen. Men moet er zich evenwel voor hoeden daardoor niet tegen andere grenzen aan te botsen. Uiteindelijk heeft de moeder, naar het voorzichtige vooroordeel van spreker, een natuurlijke voorsprong bij de opvoeding van vooral jonge kinderen. Ook in de wetgeving op de zwangerschapsonderbreking berust het beslissingsrecht bij de toekomstige moeder, en dit niet alleen om pragmatische maar ook om fundamentele redenen. Houdt trouwens de lagere pensioenleeftijd van de vrouw oorspronkelijk geen verband met haar maatschappelijke taak als opvoedster? Er wordt, kortom, ook in andere domeinen van het recht een zekere voorsprong van de vrouw in de opvoeding erkend. De voorkeur die rechters tonen voor de moeder bij het toekennen van het hoederecht, is dus niet zomaar als aftands te catalogeren, al leert deze wet dat het ook niet langer een vanzelfsprekendheid is.

ture de l'enfant, le linge, etc. Il s'agit peut-être de problèmes mineurs mais c'est l'enfant qui est l'enjeu de ces disputes et qui les subit.

Outre l'aspect matériel, le problème a aussi des aspects financiers. Il suffit de rappeler les observations à propos de la sécurité sociale et de la fiscalité. Il importe d'éviter avant tout que l'enfant ne devienne l'enjeu et la mise d'un débat où les parents luttent pour son affection ou les avantages financiers auxquels il donne droit.

Parfois, l'enfant est utilisé comme une arme pour blesser l'autre parent. C'est peut-être là une question de mentalité à laquelle une loi ne saurait remédier. D'autre part, un régime mettant en place une autorité conjointe peut avoir un effet d'atténuation en la matière, dans la mesure où l'enfant ressent que les deux parents sont codétenteurs de l'autorité sur sa personne. Si la loi ne modifie pas les mœurs, elle peut au moins comporter un message.

Un membre confirme qu'une loi, si elle ne saurait rétablir une relation entièrement perturbée entre les parents, peut au moins indiquer une orientation.

Un autre membre qualifie le projet comme étant le fruit d'un message bien reçu émanant de la société et formulé par divers groupements d'intérêts.

S'il est bon que la loi proclame le principe de la permanence d'une coresponsabilité parentale, il ne faudrait pas que l'on se fasse trop d'illusions quant à l'application pratique de ce principe.

L'orateur se demande par ailleurs s'il faut déplorer que la jurisprudence ait marqué une préférence pour la mère dans l'attribution du droit de garde. D'aucuns soutiennent que la jurisprudence ignorerait une évolution sociologique et le projet viendrait corriger cette méconnaissance en rappelant que le père peut parfaitement exercer seul l'autorité parentale valablement. Encore faut-il se garder de se heurter à d'autres frontières. Selon l'humble opinion de l'intervenant, la mère bénéficie d'un avantage naturel pour l'éducation surtout des jeunes enfants. Dans la loi sur l'interruption de grossesse aussi, le droit de décision appartient à la future mère pour des raisons qui ne sont pas que pragmatiques, mais aussi plus fondamentales. D'ailleurs, n'y a-t-il pas à l'origine un lien entre l'âge de la pension de la femme et son rôle d'éducatrice? Bref, dans d'autres domaines du droit aussi, on reconnaît une certaine primauté de la femme. La préférence que les juges marquent à l'égard de la mère dans l'attribution du droit de garde ne doit donc pas être considérée simplement comme obsolette, même si, comme le montre la présente loi, il ne s'agit plus d'une évidence.

Spreker wijst vervolgens op de onduidelijkheid van artikel 10 dat aan ieder ander persoon het recht toekent persoonlijk contact met het kind te onderhouden, indien die persoon aantoonbaar met het kind « een bijzondere affectieve band » te hebben. Dit begrip valt moeilijk in te vullen en kan tot interpretatiegeschillen aanleiding geven. Niet-familiale banden kunnen zeker zo intens zijn als familiale banden en verdienen dus in deze wet te worden erkend, maar de gehanteerde terminologie is wel vrij vaag.

De grote symbolische waarde van dit ontwerp ligt in de erkenning van het belang van het kind dat terecht primeert op het recht van de ouders en zelfs op het recht van het kind.

Een lid stipt aan dat men in artikel 10 de grootouders als individuen moet beschouwen, met als gevolg dat het om vier personen gaat die geen bijzondere affectieve band met het kind moeten bewijzen.

Op de vraag of dit ook geldt voor de overgrootouders, antwoordt een lid dat men aldus talloze hypothesen kan bedenken waarvan men de oplossing beter aan de rechtspraak overlaat.

Een lid vreest dat men te veel gewicht toekent aan de symbolische waarde van dit ontwerp. In de praktijk zijn de gevallen waarin de ouders tot een overeenkomst komen, bijzonder schaars. Dat is de sociologische werkelijkheid. Vanuit dit uitgangspunt oogt de huidige hoede/bezoekformule nog niet zo slecht. Door die formule vermijdt men dat het kind het slachtoffer is van aanhoudende spanningen tussen zijn ouders. Daarvoor wordt weliswaar een prijs betaald, met name het verminderde contact met één van beide ouders.

De voorgestelde procedure dreigt zeer langdurig te zijn. De totstandkoming van een overeenkomst kan veel tijd in beslag nemen, wat niet in het voordeel van het kind is. Zijn lot blijft inmiddels immers onzeker.

Bereiken de ouders toch een overeenkomst, dan zal de praktische waarde daarvan nihil zijn. Een co-ouderschapsovereenkomst is immers een omvangrijke en gedetailleerde regeling waarvan ieder onderdeel een potentiële conflictbron is. In de bestaande regeling levert alleen al het bezoekrecht indrukwekkend veel conflictstof op. De overeenkomst van co-ouderschap bestrijkt daarentegen het zeer ruime domein van de gezondheid, het onderwijs, de ontspanning en de religieuze of levensbeschouwelijke ontwikkeling van het kind. Men mag zich verwachten aan een ware lawine van betwistingen die ook de rechter niet naar behoren zal kunnen beslechten. De co-ouderschapsovereenkomst is geen oplossing voor de bestaande problemen en zal misschien alleen meer ontgoocheling verwekken.

Een lid staat welwillend tegenover het wetsontwerp in zijn geheel, al deelt zij de twijfels en het scepti-

L'orateur souligne ensuite l'ambiguïté de l'article 10 qui reconnaît à toute autre personne le droit d'entretenir des relations personnelles si celle-ci justifie d'un « lien d'affection particulier » avec l'enfant. Les relations non familiales peuvent être aussi intenses que les liens familiaux et méritent donc d'être reconnues dans la présente loi, mais la terminologie est particulièrement floue.

La grande valeur symbolique de ce projet réside dans la reconnaissance de l'intérêt de l'enfant qui prime, à juste titre, sur le droit des parents et même sur le droit de l'enfant.

Un membre fait observer qu'à l'article 10, il faut considérer les grands-parents comme des individus. Il s'agit donc de quatre personnes qui ne doivent pas justifier d'un lien d'affection particulier avec l'enfant.

À la question de savoir si le même régime est applicable aux arrière-grands-parents, un membre répond que l'on peut certes multiplier les hypothèses, mais que l'on fait mieux de laisser à la jurisprudence le soin d'apporter la solution.

Un membre redoute que l'on n'exagère la valeur symbolique du projet. Dans la pratique, les accords entre parents sont rares. Telle est la réalité sociologique. À la lumière de ce constat, l'actuel règlement de la garde et du droit de visite paraît relativement satisfaisant. Cette formule permet d'éviter que l'enfant soit la victime des tensions incessantes entre ses parents. Il est vrai que ce régime a aussi son prix, à savoir, pour l'enfant, des contacts moins fréquents avec l'un des parents.

La procédure proposée risque d'être longue. La genèse d'un accord peut demander beaucoup de temps, ce qui n'est pas à l'avantage de l'enfant, son sort restant en effet indéfini.

Si les parents aboutissent malgré tout à un accord, celui-ci aura une utilité pratiquement nulle. Une convention de coparenté est en effet un régime détaillé, chacun des éléments de l'accord constituant une source potentielle de conflits. Dans le régime actuel déjà, le seul droit de visite donne lieu à une masse importante de conflits. Mais l'accord de coparenté s'étend en outre aux domaines très vastes de la santé, de l'enseignement, du temps libre, de l'évolution religieuse ou philosophique de l'enfant. On peut s'attendre à une véritable avalanche de contestations que le juge sera incapable de résoudre de manière satisfaisante. La convention de coparenté ne résout pas les difficultés existantes et nous prépare peut-être à des déceptions.

Un membre se déclare favorable au projet dans son ensemble, tout en partageant les doutes et le scepti-



cisme die door verscheidene leden werden geuit. In het bijzonder betreurt zij dat de broers en de zussen van het kind niet uitdrukkelijk op dezelfde voet worden behandeld als de grootouders. Deze ongelijkheid is des te onbegrijpelijker daar het kind vaak een hechtere band heeft met zijn broers en zussen dan met zijn grootouders.

Spreekster betreurt eveneens dat het verslag van de Kamercommissie voor de Justitie (Gedr. St. Kamer, nr. 1430/4, 1993-1994) het gezamenlijk uitgeoefend bewaringsrecht grondt op het feit dat vrouwen heden ten dage de huishoudelijke verplichtingen steeds vaker combineren met beroepsverplichtingen, waardoor mannen een groter aandeel in de dagelijkse opvoeding op zich moeten nemen. Dit plaatst het co-ouderschap in een context waarin het belang van de vrouw primeert, niet dat van het kind.

\*  
\* \*

#### Antwoorden van de minister

De minister beantwoordt de vragen van de verschillende sprekers als volgt:

1<sup>o</sup> Zou de rechter het altemnerend ouderschap aan de ouders kunnen opleggen wanneer deze tot geen akkoord komen?

Ten eerste mag het altemnerend ouderschap niet worden verward met de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag.

Het altemnerend ouderschap vereist het beurtelings in de tijd uitoefenen van het hoederecht en de beslissingsbevoegdheid over het kind. M.a.w. het kind verblijft bijvoorbeeld gedurende 2 weken bij de vader, waarna het voor de volgende 2 weken naar de moeder verhuist.

Het altemnerend ouderschap is dan ook in zekere zin een vorm van gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag.

Hierbij moet worden verwezen naar de uiteenzetting gegeven door mevrouw Uyttendaele in de Subcommissie Justitie van de Kamer. Zij vindt het onrealistisch het co-ouderschap op te leggen wanneer de ouders het hierover niet eens zijn (*a fortiori* het altemnerend ouderschap), aangezien het risico dat het systeem faalt, te groot is.

Toch dient erop gewezen dat uit de uiteenzetting van professor Dekeuwer-Defossez (Universiteit van Rijsel) blijkt dat er in Frankrijk sinds 1980, toen het idee werd geopperd om het gezamenlijk ouderlijk gezag in te voeren voor gescheiden ouders, wordt van uitgegaan dat de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag juridisch niet kan worden verbonden aan het akkoord van de ouders hierover.

cisme témoignés par certains membres. Il déplore plus particulièrement que les frères et sœurs ne soient pas formellement traités sur le même pied que les grands-parents. Cette distinction est d'autant plus incompréhensible que l'enfant a souvent des relations plus étroites avec ses frères et sœurs qu'avec ses grands-parents.

L'intervenante déplore également que le rapport de la Commission de la Justice de la Chambre (Doc. Chambre, n° 1430-4, 1993-1994) fonde l'exercice conjoint du droit de garde sur le fait que les femmes aujourd'hui combinent de plus en plus les occupations ménagères avec des activités professionnelles, les hommes devant ainsi assurer une part plus importante dans l'éducation quotidienne. C'est placer la coparenté dans le contexte de l'intérêt de la femme, et non dans celui de l'enfant.

\*  
\* \*

#### Réponses du ministre

Le ministre répond comme suit aux divers intervenants:

1<sup>o</sup> Est-ce que le juge pourrait imposer la garde alternée aux parents s'ils ne parviennent pas à un accord?

Tout d'abord, la garde alternée ne peut être confondue avec l'exercice conjoint de l'autorité parentale.

La garde alternée postule l'exercice alternatif dans le temps de la garde physique et des pouvoirs de décision sur l'enfant. En d'autres termes, l'enfant séjourne par exemple 2 semaines chez son père et ensuite également 2 semaines chez sa mère.

La garde alternée est dès lors en quelque sorte une modalité de l'exercice conjoint.

Ensuite, il y a lieu de se référer à l'exposé donné par Mme Uyttendaele à la sous-commission Justice de la Chambre. Elle estime qu'il n'est pas réaliste d'imposer la coparenté (*a fortiori* la garde alternée), le risque d'échec du système étant trop important.

Toutefois, il faut signaler qu'il résulte de l'exposé du Professeur Dekeuwer-Defossez (Université de Lille) qu'en France dès 1980, lorsqu'a été évoquée l'idée d'instaurer l'autorité parentale conjointe dans le chef des parents divorcés, il a été considéré qu'on ne pouvait pas juridiquement lier l'exercice conjoint de l'autorité parentale à l'accord des parents en la matière.

Men vreest voor chantage. Het is bijvoorbeeld voldoende dat de moeder instemt met het co-onderschap opdat dit niet kan worden opgelegd.

2° Moet de wetgeving met betrekking tot het bestuur van de goederen van het kind niet worden gewijzigd, aangezien meer en meer wordt vastgesteld dat de kleinkinderen — in de plaats van hun ouders — erven van de grootouders?

De bescherming van de goederen van het kind wordt sinds lang door het Burgerlijk Wetboek bekrachtigd en dat probleem hoort niet thuis in de problematiek waarover wij ons vandaag buigen.

3° Waarom wordt in de tekst niet gesproken over de mogelijkheid voor het kind om een vordering in te stellen?

Die principiële kwestie werd reeds aangehaald naar aanleiding van de besprekingen over de hervorming van de echtscheidingsprocedures.

Hierbij dient evenwel gewezen op de toepassing van artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek dat voorziet in de mogelijkheid om het kind te horen in elke procedure die op hem betrekking heeft.

4° Is het niet gevaarlijk aan een derde het recht toe te kennen om persoonlijke relaties te onderhouden met het kind?

Die vraag werd uitgebreid besproken in de Subcommissie van de Kamer, waar dit punt werd verdedigd door de heer volksvertegenwoordiger Swennen.

De Subcommissie is van oordeel dat er gevallen kunnen zijn waarin een derde (bijvoorbeeld een tante die het kind tijdens een lange periode heeft opgevoed) een bijzondere band met het kind kan aantonen.

Het onderscheid met de grootouders is evenwel duidelijk: ten aanzien van derden dient de band van affectie te worden aangetoond en het gaat hier dus niet om een automatisch recht.

### III. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

#### Artikel 1

Een lid wenst te weten wat de concrete betekenis is van de begrippen « woonplaats » en « verblijfplaats » in artikel 108 van het Burgerlijk Wetboek, zoals voorgesteld in artikel 1. Hij wijst erop dat de laatste bepaling van artikel 374 van het Burgerlijk Wetboek, zoals voorgesteld door artikel 8, gewag maakt van « de wijze waarop het kind wordt gehuisvest en de plaats waar het in het bevolkingsregister wordt ingeschreven ». Biedt dit een leidraad voor de interpretatie van de begrippen in artikel 108?

On craint le chantage. Il suffit par exemple que la mère refuse l'autorité conjointe pour que celle-ci ne lui soit pas imposée.

2° Ne faut-il pas modifier la législation relative à l'administration des biens de l'enfant vu que l'on constate de plus en plus que les petits-enfants héritent — à la place de leurs parents — des grands-parents?

La protection des biens de l'enfant est consacrée depuis toujours par le Code civil et ce problème est étranger à la problématique qui nous occupe aujourd'hui.

3° Pourquoi le texte ne prévoit-il pas la possibilité pour l'enfant d'entamer une action en justice?

Cette question de principe a déjà été abordée à l'occasion des discussions sur la réforme des procédures en divorce.

Il y a lieu toutefois de signaler l'application de l'article 931 C.J. qui prévoit la possibilité de l'audition de l'enfant dans toute procédure qui le concerne.

4° N'est-il pas dangereux d'accorder à un tiers le droit d'entretenir des relations personnelles avec l'enfant?

Cette question a été longuement discutée à la sous-commission de la Chambre où ce point a été défendu par monsieur le député Swennen.

La sous-commission a estimé qu'il pourrait exister des cas où un tiers (p.e. une tante qui pendant une période considérable aurait élevé l'enfant) pourrait justifier un lien particulier avec l'enfant.

Toutefois, la distinction avec les grands-parents est claire: en ce qui concerne les tiers, il faut justifier le lien d'affection et ce n'est donc pas un droit automatique.

### III. DISCUSSION DES ARTICLES

#### Article premier

Un membre demande ce que signifient concrètement les notions de « domicile » et « résidence » utilisées dans l'article 108 du Code civil proposé par l'article 1<sup>er</sup>. Il souligne qu'il est question, dans la dernière disposition de l'article 374 du Code civil proposé par l'article 8, des « modalités d'hébergement de l'enfant » et du « lieu où il est inscrit à titre principal dans les registres de la population ». Peut-on interpréter les notions figurant à l'article 108 à la lumière de cette dernière disposition de l'article 374?

Ook vraagt hij zich af of een kind dat geplaatst is in een instelling, zijn woonplaats kan behouden bij één van de ouders, zodat die ouder de vergoeding van de gezinsbijslag blijft ontvangen.

Een lid stelt vast dat het voorgestelde artikel 108 alleen verschilt van het huidige artikel 108 doordat het niet verwijst naar de ouder die de goederen van het kind beheert, maar wel de verblijfplaats van één van beide ouders.

De minister bevestigt dit en verklaart dat deze wijziging noodzakelijk is om de woonplaats van de niet-ontvoogde minderjarige vast te leggen voor het geval dat zijn ouders niet samenleven. De ouders kunnen dan onderling uitmaken bij wie van beiden het kind zijn woonplaats zal hebben. Bij gebreke van overeenstemming beslist de rechter. De plaats waar het kind zijn woonplaats heeft, is bepalend voor zijn inschrijving in het bevolkingsregister.

De zinsnede «de wijze waarop het kind wordt gehuisvest» in artikel 8 is een innovatie. Ook elders in deze wet worden nieuwe begrippen geïntroduceerd. De betrachting is om op een minder formele wijze het milieu van het kind te omschrijven. Het kind is niet noodzakelijk gehuisvest in de plaats waar het zijn woonplaats heeft. Niets belet overigens dat het kind zijn woonplaats om fiscale redenen nu eens bij de ene ouder, dan weer bij de andere heeft.

Een ander lid is van oordeel dat de mogelijkheid van een alternerende woonplaats ernstig wordt beperkt door het voorgestelde artikel 108. De woonplaats zal immers worden vastgelegd in de overeenkomst van co-ouderschap, zodat een wijziging van de woonplaats een voorafgaandelijke wijziging van de overeenkomst vereist. Kan de overeenkomst eventueel voorschrijven dat de keuze van de woonplaats van het kind geen nadelige fiscale gevolgen heeft? Anders blijft het kind fiscaal ten laste van de persoon bij wie het, ook volgens de overeenkomst, zijn woonplaats heeft. Men kan zich de vraag stellen of zulks wel in het belang van het kind is.

Een lid wenst te weten waarom in artikel 108, eerste lid, sprake is van de verblijfplaats en in het tweede lid van de woonplaats.

Een ander lid haakt hierop in en vraagt waarom het eerste lid melding maakt van de verblijfplaats. Waarom heeft, met name in de hypothese dat de ouders niet samenleven, het kind zijn woonplaats niet in de woonplaats van één van zijn ouders?

Een lid verklaart dat volgens de oude regeling het kind zijn woonplaats heeft in de plaats waar het materieel verblijft, dit is de verblijfplaats van de ouder waarbij het kind verblijft. Het is daarbij zonder enig

Il se demande aussi s'il est possible qu'un enfant qui est placé dans une institution, conserve son domicile chez l'un de ses parents, de manière que celui-ci puisse continuer à percevoir les allocations familiales.

Un membre constate que l'article 108 proposé ne diffère de l'article 108 actuel qu'en ce sens qu'il fait référence, non plus au parent qui administre les biens de l'enfant, mais à la résidence de l'un des deux parents.

Le ministre déclare que ceci est exact et que si l'on a apporté cette modification, c'est pour que l'on puisse fixer le domicile du mineur non émancipé lorsque ses parents ne vivent pas ensemble. Les parents peuvent décider alors, de commun accord, chez lequel d'entre eux l'enfant aura son domicile. Lorsque les parents ne parviennent pas à se mettre d'accord, il appartient au juge de trancher la question. C'est le lieu où l'enfant a son domicile qui déterminera son inscription dans les registres de la population.

Le membre de phrase «les modalités d'hébergement de l'enfant» figurant à l'article 8 constitue une innovation. De nouvelles notions sont également introduites dans d'autres articles de la loi en projet. L'objectif est de décrire de manière moins formelle le milieu de vie de l'enfant. L'enfant n'est pas nécessairement hébergé là où il a son domicile. Rien n'empêche d'ailleurs que l'enfant ait, pour des raisons fiscales, son domicile une fois chez l'un de ses parents et une autre fois chez l'autre.

Un autre membre estime que la possibilité, pour l'enfant, d'avoir son domicile alternativement chez l'un et l'autre de ses parents est limitée par l'article 108 proposé. En effet, son domicile sera fixé dans la convention d'exercice conjoint de l'autorité parentale, si bien qu'une modification de domicile nécessitera une modification préalable de celle-ci. Peut-on inscrire dans la convention que le choix du domicile de l'enfant ne peut pas avoir de conséquences financières négatives? Sinon, l'enfant restera à la charge, fiscalement, de la personne chez laquelle il a son domicile, toujours selon la convention. On peut se demander si cela correspond bien à l'intérêt de l'enfant.

Un membre demande pourquoi il est question, au premier alinéa de l'article 108, de la résidence et, au deuxième alinéa, du domicile.

Un autre membre se demande lui aussi pourquoi il est question, au premier alinéa, de la résidence. Pourquoi l'enfant n'a-t-il pas, dans l'hypothèse où ses parents ne cohabitent pas, son domicile au domicile de l'un de ses parents?

Un membre déclare que, selon la réglementation actuelle, l'enfant a son domicile là où il réside matériellement, c'est-à-dire à la résidence du parent chez qui il séjourne. Peu importe, à cet égard, où se trouve

belang waar de woonplaats van die ouder zich bevindt. De voorgestelde tekst sluit dus rechtstreeks aan op de bestaande regeling.

Een lid merkt op dat volgens de interpretatie van artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek, de ouder bij wie het kind verblijft, het bewakingsrecht heeft en bijgevolg ook aansprakelijk is voor de schade veroorzaakt door het minderjarige kind. Wijzigt het voorgestelde artikel 108 iets aan die bestaande aansprakelijkheidsregeling?(1)

Het artikel wordt bij eenparigheid aangenomen door de 12 aanwezige leden.

## Artikel 2

Een lid wijst erop dat de omvang van de middelen van de ouders snel kan fluctueren. In die zin is het voorgestelde artikel 387*bis* (art. 15 van het wetsontwerp) bijzonder nuttig, daar het de rechter machtigt de bijdrage van de ouders te wijzigen.

Een lid is van oordeel dat de formulering «naar evenredigheid van» eerder ongebruikelijk is. Hij stelt voor dit te vervangen door het woord «volgens».

De minister merkt op dat de formulering «naar evenredigheid van» ook wordt gebruikt in artikel 303 van het Burgerlijk Wetboek, al wordt de zinsnede «volgens hun middelen» wel in artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek gebruikt. Hij stelt voor de formulering «naar evenredigheid van hun middelen» te behouden, daar ze dus toch niet zo ongebruikelijk is als het lid voorhield.

Het artikel wordt aangenomen bij eenparigheid van de 12 aanwezige leden.

## Artikel 3

Een lid meent dat de zinsnede «onverminderd het bepaalde in artikel 387*bis* van dit Wetboek» onoordeelkundig geplaatst is. Deze woorden hebben immers betrekking op de gehele tekst van dit artikel en niet alleen op de beschikking gewezen door de voorzitter rechtsprekend in kort geding overeenkomstig artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek.

Het artikel wordt niettemin eenparig aangenomen door de 12 aanwezige leden.

## Artikel 4

Dit artikel geeft geen aanleiding tot verdere opmerkingen. Het wordt eenparig aangenomen door de 12 aanwezige leden.

(1) Zie *infra*, de bespreking van artikel 8.

le domicile de ce parent. Le texte proposé s'inscrit donc dans le prolongement direct de la réglementation existante.

Un autre membre note que, selon l'interprétation de l'article 1384 du Code civil, le parent chez qui l'enfant mineur réside exerce le droit de garde et est, par conséquent, responsable aussi des dommages qu'il cause. L'article 108 proposé modifie-t-il quelque chose à la réglementation existante en matière de responsabilité?(1)

L'article est adopté à l'unanimité des 12 membres présents.

## Article 2

Un membre souligne que le niveau des moyens dont disposent les parents peut varier rapidement. En ce sens, l'article 387*bis* proposé (art. 15 de la loi en projet) est particulièrement utile, puisqu'il permet au juge de modifier la contribution des parents.

Un membre estime que la formule «à proportion de» est plutôt inhabituelle. Il propose de la remplacer par la formule «selon ses facultés».

Le ministre note que la formule «à proportion de» est également utilisée à l'article 303 du Code civil. L'on utilise toutefois l'expression «selon ses facultés» à l'article 221 du Code civil. Il propose que l'on maintienne la formule «à proportion de leurs facultés» puisqu'elle n'est pas aussi inhabituelle que le pense l'intervenant.

L'article est adopté à l'unanimité des 12 membres présents.

## Article 3

Un membre estime que le membre de phrase «sans préjudice de l'article 387*bis* du présent Code» ne se trouve pas au bon endroit. Il concerne en effet l'ensemble du texte de cet article et non pas seulement l'ordonnance du président siégeant en référé conformément à l'article 1280 du Code judiciaire.

L'article est néanmoins adopté à l'unanimité des 12 membres présents.

## Article 4

Cet article ne suscite pas de remarques particulières. Il est adopté à l'unanimité des 12 membres présents.

(1) Cf. *infra*, la discussion de l'article 8.

## Artikel 5

Een lid ziet niet in waarin de voorgestelde tekst verschilt van het bestaande artikel 371 van het Burgerlijk Wetboek.

De minister legt uit dat volgens de huidige tekst, in de relatie tussen een kind en zijn ouders, alleen het kind eerbied verschuldigd is. De voorgestelde tekst voegt de wederkerigheid van deze verplichting in.

Een ander lid onderstreept de grote symbolische waarde van de nieuwe tekst. Een kind is een volwaardige persoon met rechten en plichten.

Een lid vraagt zich af waarom de Nederlandse tekst van het oude artikel 371 het woord «eerbied» vermeldde en dit in het voorgestelde artikel 371 door het woord «respect» wordt vervangen.

De minister antwoordt dat de Kamercommissie voor de Justitie het woord «eerbied» wat oubollig vond.

Het artikel wordt aangenomen met 11 stemmen bij 1 onthouding.

## Artikel 6

Dit artikel geeft geen aanleiding tot opmerkingen. Het wordt eenparig aangenomen door de 12 aanwezige leden.

## Artikel 7

Een lid stipt aan dat het laatste lid van dit artikel een innovatie is. Kan een ouder op grond van deze bepaling de toestemming van de rechter krijgen om alleen op te treden voor handelingen die volgens de wet door beide ouders samen moeten worden verricht?

De minister antwoordt dat de rechter de toestemming om alleen op te treden niet kan verlenen wanneer de wet bepaalt dat de instemming van beide ouders vereist is voor de rechtshandeling. Dit is bijvoorbeeld het geval voor het huwelijk van een minderjarig kind.

Het lid is van oordeel dat de voorgestelde tekst hoe dan ook een dubbelzinnigheid creëert. In het tweede lid wordt de beperking «behoudens de bij de wet bepaalde uitzonderingen» wel opgenomen, maar in het vierde lid niet. Dit wekt minstens de indruk dat de rechter de toestemming om alleen op te treden kan verlenen voor alle handelingen.

Het artikel wordt eveneens eenparig aangenomen door de 13 aanwezige leden.

## Artikel 8

Een lid wenst te weten welke handelingen worden bedoeld in het tweede lid van het voorgestelde arti-

## Article 5

Un membre ne voit pas en quoi le texte proposé diffère de l'article 371 existant du Code civil.

Le ministre précise que, d'après le texte actuel, dans la relation entre un enfant et ses parents, seul l'enfant est tenu au respect. Le texte proposé introduit la réciprocité d'obligation.

Un autre membre souligne la grande valeur symbolique du nouveau texte. Un enfant est une personne à part entière, avec des droits et des devoirs.

Un membre se demande pour quelle raison, alors que le texte néerlandais de l'ancien article 371 utilisant le mot «eerbied», celui-ci est remplacé à l'article 371 proposé par le mot «respect».

Le ministre répond que la commission de la Justice de la Chambre a trouvé le mot «eerbied» un peu désuet.

L'article est adopté par 11 voix et 1 abstention.

## Article 6

Cet article ne donne lieu à aucune observation. Il est adopté à l'unanimité des 12 membres présents.

## Article 7

Un membre fait observer que le dernier alinéa de cet article constitue une innovation. Un parent peut-il, sur la base de cette disposition, obtenir du juge l'autorisation d'accomplir seul des actes qui, d'après la loi, doivent l'être conjointement par les deux parents?

Le ministre répond que le juge ne peut donner à un parent l'autorisation d'agir seul si la loi dispose que l'assentiment des deux parents est requis pour l'acte en question. C'est par exemple le cas pour le mariage d'un enfant mineur.

L'intervenant estime que le texte proposé est en tout cas ambigu. Le deuxième alinéa contient la restriction «sous réserve des exceptions prévues par la loi», mais pas le quatrième alinéa. Cette discordance donne à tout le moins l'impression que le juge peut donner l'autorisation d'agir seul pour tous les actes.

L'article est également adopté à l'unanimité des 13 membres présents.

## Article 8

Un membre voudrait savoir quels sont les actes visés au deuxième alinéa de l'article 374 du Code civil

kel 374 van het Burgerlijk Wetboek. Kunnen dit ook handelingen van toezicht zijn? Zo ja, dan wordt verondersteld dat ook een eventueel gebrekkige handeling van toezicht gesteld door één van beide ouders, de instemming van de andere ouder heeft. Dit zou een impliciete wijziging inhouden van artikel 1384, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, dat een vermoeden van aansprakelijkheid instelt ten aanzien van de ouders van hun minderjarige kinderen, een vermoeden dat berust hetzij op een fout in de opvoeding, hetzij op een fout in het toezicht.

De minister antwoordt dat het voorgestelde artikel 374 niet de bedoeling heeft de principes van artikel 1384, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek te wijzigen.

De toepassing van artikel 1384 B.W. komt neer op een beoordeling in feite door de rechter.

Het bevat in een vermoeden dat kan worden weerlegd door te bewijzen dat de betrokken ouder geen fout heeft begaan, noch in de opvoeding van het kind, noch in het toezicht erop.

Een ander lid herinnert aan zijn opmerking tijdens de algemene bespreking. Volgens het voorgestelde artikel 374, tweede lid, kan de bevoegde rechter de uitoefening van het ouderlijk gezag uitsluitend opdragen aan één van beide ouders. Het lid pleit ervoor dat de rechter een alternatieve bewaring zou opleggen.

Een lid wenst te weten waarom in het voorgestelde artikel 374 van het Burgerlijk Wetboek, tweede lid, sprake is van « de bevoegde rechter » en in het vierde lid van « de jeugdrechtsbank ».

De minister antwoordt dat de bevoegde rechter in het tweede lid niet noodzakelijk de jeugdrechtsbank is, maar ook de voorzitter rechtsprekend in kort geding kan zijn.

Het lid vraagt zich af waarom men dan ook in het vierde lid niet « de bevoegde rechter » heeft ingeschreven.

Het artikel wordt eenparig aangenomen door 15 aanwezige leden.

#### Artikel 9

Dit artikel ontlokt geen verdere commentaar. Het wordt eenparig aangenomen door de 15 aanwezige leden.

#### Artikel 10

Een lid verwijst naar zijn opmerking tijdens de algemene bespreking. Volgens het voorgestelde artikel 375*bis* van het Burgerlijk Wetboek kan « ieder ander persoon » die het bestaan van een bijzondere affectieve band met het kind aantoon, aanspraak maken op het recht om persoonlijk contact met het

proposé. Peut-il s'agir également d'actes de surveillance? Dans l'affirmative, on suppose qu'un acte de surveillance éventuellement déficient, posé par l'un des deux parents, a l'assentiment de l'autre. Cela induirait une modification implicite de l'article 1384, deuxième alinéa, du Code civil, qui institue une présomption de responsabilité des parents pour le dommage causé par leurs enfants mineurs, présomption qui repose sur une faute soit dans l'éducation, soit dans la surveillance de l'enfant.

Le ministre répond que l'article 374 proposé ne vise pas à modifier les principes de l'article 1384, deuxième alinéa, du Code civil.

L'application de l'article 1384 C.C. donne lieu à une appréciation des faits par le juge.

Il établit une présomption qui peut être renversée en apportant la preuve que le parent concerné n'a commis de faute ni dans l'éducation de l'enfant, ni dans la surveillance de celui-ci.

Un autre membre rappelle la remarque qu'il a faite au cours de la discussion générale. Selon l'article 374, deuxième alinéa, proposé, le juge compétent ne peut confier l'exercice de l'autorité parentale qu'à un seul des deux parents. L'intervenant plaide pour que le juge impose une garde alternée.

Un membre aimerait savoir pour quelle raison il est question, au deuxième alinéa de l'article 374 du Code civil proposé, du « juge compétent » et, au quatrième alinéa, du « tribunal de la jeunesse ».

Le ministre répond que le juge compétent au deuxième alinéa n'est pas nécessairement le tribunal de la jeunesse; ce peut être aussi le président statuant en référé.

L'intervenant demande pourquoi, dans ce cas, on n'a pas parlé au quatrième alinéa, du « juge compétent ».

L'article est adopté à l'unanimité des 15 membres présents.

#### Article 9

Cet article ne suscite pas de commentaire particulier. Il est adopté à l'unanimité des 15 membres présents.

#### Article 10

Un membre renvoie à l'observation qu'il a faite au cours de la discussion générale. Selon l'article 375*bis* du Code civil proposé, le droit d'entretenir des relations personnelles avec l'enfant peut être octroyé à toute autre personne, si celle-ci justifie d'un lien d'affection particulier avec lui. C'est un objectif loua-

kind te onderhouden. Dit is een lovenswaardige doelstelling, maar de ruime formulering biedt wel ruimte voor misbruik door personen waarmee het kind beter geen persoonlijk contact onderhoudt. Men creëert immers een recht.

Een lid repliceert dat het geen absoluut recht is, maar een recht dat moet worden toegekend. Dit behoort tot de appreciatiebevoegdheid van de rechter.

Een lid betreurt dat het kind zelf niet één van de partijen is die de jeugdrechter kunnen verzoeken over de uitoefening van dat recht te beslissen. Dit is in strijd met de regeling van de echtscheiding door onderlinge toestemming waarbij de minderjarige die over het vereiste onderscheidingsvermogen bezit, moet worden gehoord door de rechter. Waarom breidt men die hoorplicht niet uit tot deze procedure?

De minister antwoordt dat het kind geen partij is in de procedure van het voorgestelde artikel 375*bis*, net zo min trouwens als in een echtscheidingsprocedure.

Naar aanleiding van de hervorming van de echtscheidingsprocedures werd artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek gewijzigd. De werkingssfeer van dit artikel beperkt zich niet tot de echtscheidingsprocedures. De minderjarige die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt, kan in elk geding dat hem betreft, op zijn verzoek of bij beslissing van de rechter worden gehoord. Artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek is van toepassing op de procedure van het voorgestelde artikel 375*bis*. Het kind kan dus vormvrij verzoeken gehoord te worden. Dit onderhoud kan slechts worden geweigerd bij een speciaal gemotiveerde beslissing gegrond op het gegeven dat het kind niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. Wanneer de rechter beslist om het kind te horen, kan het kind dit weigeren.

Bovendien organiseert het ministerie van Justitie in het kader van de permanente opleiding van de magistraten seminaries gericht op de omgang met minderjarigen.

Een lid stelt vast dat, overeenkomstig het voorgestelde artikel 375*bis*, tweede lid, de jeugdrechter « beslist in het belang van het kind ». Vormt dit belang ook een toetssteen bij de totstandkoming van de overeenkomst van co-ouderschap?

De minister antwoordt dat de rechter niet tussenkomt wanneer de ouders op eigen initiatief een overeenkomst van co-ouderschap sluiten. Het is wel mogelijk dat het openbaar ministerie zich tot de rechter wendt indien de overeenkomst van co-ouderschap de belangen van het kind schendt.

ble, mais comme il est fort largement formulé, il ouvre la porte à des abus par des personnes avec lesquelles il est préférable que l'enfant n'entretienne pas de contracts personnels. On crée en effet un droit.

Un membre réplique que ce n'est pas un droit absolu, mais un droit qui doit être accordée. Il appartient au juge d'apprécier s'il y a lieu ou non de l'accorder.

Un membre regrette que l'enfant ne soit pas lui-même une partie qui peut demander au juge de la jeunesse de trancher la question de l'exercice de ce droit. C'est contraire au système du divorce par consentement mutuel, dans le cadre duquel le mineur qui dispose des facultés de discernement requises doit être entendu par le juge. Pourquoi n'étend-on pas l'obligation de les entendre en l'appliquant également dans le cadre de cette procédure?

Le ministre répond que l'enfant ne peut pas être partie à la procédure de l'article 375*bis* proposé, pas plus, d'ailleurs, qu'il ne peut l'être à une procédure de divorce.

À l'occasion de la réforme des procédures de divorce, l'article 931 du Code judiciaire a été modifié. Le champ d'application de cet article ne se limite pas aux procédures de divorce. Le mineur qui dispose des facultés de discernement requises peut être entendu dans toute cause qui le concerne, à sa demande ou sur la décision du juge. L'article 931 du Code judiciaire s'applique à la procédure proposée à l'article 375*bis*. L'enfant peut donc demander, sans aucune formalité, à être entendu. On ne peut refuser de l'entendre que par une décision spécialement motivée et fondée sur la constatation selon laquelle l'enfant ne dispose pas des facultés de discernement requises. Lorsque le juge a décidé d'entendre l'enfant, celui-ci peut lui opposer un refus.

En outre, le ministère de la Justice organise, dans le cadre de la formation permanente des magistrats, des séminaires sur la manière de se comporter avec les mineurs.

Un membre constate que, conformément à l'article 375*bis*, deuxième alinéa, proposé, le juge de la jeunesse règle les choses « dans l'intérêt de l'enfant ». L'intérêt de l'enfant constitue-t-il également un critère d'appréciation pour ce qui est de l'établissement de la convention relative à l'exercice conjoint de l'autorité parentale?

Le ministre répond que le juge n'intervient pas lorsque les parents concluent de leur propre initiative une telle convention. Il est, toutefois, possible que le ministère public s'adresse au juge, lorsque cette convention porte atteinte aux intérêts de l'enfant.

Het artikel wordt eenparig aangenomen door de 15 aanwezige leden.

#### Artikel 11

Een lid wenst te vernemen wat het beheer van de goederen precies inhoudt.

De minister en een lid verwijzen ter zake naar de omstandige en duidelijke rechtsleer en rechtspraak.

Het recht de goederen van de kinderen te beheren, heeft tot doel het instandhouden van het vermogen van die kinderen en ervoor te zorgen dat het een normale opbrengst heeft, zonder aan het kapitaal te raken of de toekomst ervan op definitieve of blijvende wijze te verbinden.

Het lid vraagt voorts op welke wijze de ouder zich overeenkomstig het voorgestelde artikel 376, laatste lid, van het Burgerlijk Wetboek tot de jeugdrechtsbank kan wenden en of de jeugdrechter zich binnen een bepaalde termijn moet uitspreken.

De minister legt uit dat de vordering in de gemeenschappelijke vorm kan worden ingesteld, dit is bij verzoekschrift. Er rust op de jeugdrechter geen termijn waarbinnen hij zich moet uitspreken. Gelet op de diversiteit van de geschillen zou het trouwens onrealistisch zijn een termijn op te leggen.

Het lid is de mening toegedaan dat vele rechters zich in de ogen van de rechtzoekende niet naar behoren van hun taak kwijten. Die onvrede met het gerecht kan een oorzaak vinden in het feit dat de rechter niet tijdig gevolg geeft aan een verzoek of zelfs weigert de verzoeker te horen.

De minister wijst erop dat men steeds een beroep op een advocaat kan doen. Anderzijds zijn betwistingen bij de echtscheidingen vaak delicaat en pijnlijk. Een rechterlijke beslissing over het hoede- en bezoekrecht wekt meermaals bitterheid en weerstanden op. Bovendien heeft zij jarenlange gevolgen. Het is dus in se niet verwonderlijk dat de partij die zich benadeeld voelt, alle denkbare rechtsmiddelen uitprobeert. Dan kan het inderdaad voorkomen dat die partij bij één van haar vele verzoeken tot de rechter eens niet wordt gehoord. Wel blijft steeds de mogelijkheid open zich te wenden tot de jeugdsubstituut, die toegankelijker is aangezien hij niet hoeft te beslissen. De wet is overigens geen doeltreffend instrument om op te treden tegen jeugdrechters die tekortschieten in hun ambtsvervulling.

Het artikel wordt eenparig aangenomen door de 15 aanwezige leden.

L'article est adopté à l'unanimité des 15 membres présents.

#### Article 11

Un membre demande ce qu'implique exactement l'administration des biens.

Le ministre et un membre renvoient à cet égard à la doctrine et à la jurisprudence, qui sont très fournies et très précises sur ce point.

L'exercice du droit d'administrer les biens des enfants vise à sauvegarder leur patrimoine et à veiller à ce que celui-ci ait un rendement normal, et ce, sans que l'on ne touche au capital et sans que l'on ne l'engage pour l'avenir de façon définitive ou durable.

L'intervenant demande, par ailleurs, de quelle manière le parent peut s'adresser au tribunal de la jeunesse conformément à l'article 376, dernier alinéa, du Code civil, proposé, et si le juge de la jeunesse doit se prononcer dans un délai déterminé.

Le ministre déclare que l'action peut être engagée selon le droit commun, c'est-à-dire par la voie d'une requête. Le juge de paix ne doit pas se prononcer dans un délai déterminé. Étant donné la diversité des litiges, il serait d'ailleurs irréaliste de lui imposer un délai.

L'intervenant estime qu'aux yeux des justiciables, bien des juges ne s'acquittent pas comme il faut de leur mission. Leur mécontentement peut être dû au fait que les juges ne donnent pas suite assez vite aux requêtes, ou au fait qu'ils refusent même d'entendre les requérants.

Le ministre souligne que l'on peut toujours faire appel à un avocat. Par ailleurs, en cas de divorce, les litiges sont souvent délicats et pénibles. Les décisions judiciaires en matière de droit de garde et de visite provoquent souvent de l'amertume et des résistances. Ces décisions ont, en outre, des conséquences pendant de longues années. Il n'est, par conséquent, pas étonnant que la partie qui se sent lésée essaie d'utiliser tous les moyens de droit imaginables. Dès lors, il peut effectivement arriver que le juge saisi d'une de ses requêtes ne l'entende pas. Elle a, toutefois, toujours la possibilité de s'adresser au substitut de la jeunesse qui est plus accessible, étant donné qu'il ne doit pas décider. D'ailleurs, la loi ne fournit pas de moyens efficaces pour agir à l'encontre de juges de la jeunesse qui ne remplissent pas leur mission comme il se doit.

L'article est adopté à l'unanimité des 15 membres présents.



## Artikelen 12 tot en met 17

Deze artikelen geven geen aanleiding tot bespreking en worden aangenomen door de 15 aanwezige leden.

## IV. EINDSTEMMING

Het ontwerp van wet in zijn geheel wordt eenparig aangenomen door de 15 aanwezige leden.

Bij dezelfde eenparigheid wordt vertrouwen geschonken aan de rapporteurs voor het opstellen van dit verslag.

|                        |                       |
|------------------------|-----------------------|
| <i>De Rapporteurs,</i> | <i>De Voorzitter,</i> |
| Suzette VERHOEVEN.     | Roger LALLEMAND.      |
| Paul PATAER.           |                       |

## Articles 12 à 17

Ces articles ne donnent lieu à aucune discussion et sont adoptés à l'unanimité des 15 membres présents.

## IV. VOTE FINAL

L'ensemble du projet de loi a été adopté à l'unanimité des 15 membres présents.

À la même unanimité, confiance a été faite aux rapporteurs pour la rédaction du présent rapport.

|                         |                      |
|-------------------------|----------------------|
| <i>Les Rapporteurs,</i> | <i>Le Président,</i> |
| Suzette VERHOEVEN.      | Roger LALLEMAND.     |
| Paul PATAER.            |                      |